

NORGES HØYESTERETT

Den 8. august 2025 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falch, Høgetveit Berg og Sivertsen i

HR-2025-1445-U, (sak nr. 25-115833STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

A

(advokat John Christian Elden
advokat Inger Silka Karlsen Zadig)

mot

United States of America

(advokat Sverre Lilleng)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder videre anke over lagmannsrettens kjennelse om oppnevning av bistandsadvokat.
- (2) Advokat Sverre Lilleng krevde seg 1. april 2025 oppnevnt som bistandsadvokat for United States of America (USA) i medhold av straffeprosessloven § 107 a tredje ledd. Det ble bedt om oppnevning som privat advokat, jf. § 107 f første ledd.
- (3) Bakgrunnen for saken er at A, som hadde vært sikkerhetsvakt ved den amerikanske ambassaden, var blitt siktet for grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter, jf. straffeloven § 122, jf. § 121, og annen ulovlig etterretning, jf. § 126, eller forsøk på disse forholdene, samt forsøk på grov avsløring av statshemmeligheter, jf. § 124, jf. § 123. USA ba om oppnevning for etterforskningsstadiet og hovedforhandling for tingretten.
- (4) Oslo tingrett avsto kravet 24. april 2025. Tingretten fant at en oppnevning eventuelt måtte skje etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd, men at betingelsene ikke var til stede.
- (5) USA anket over avslaget. Anken gjaldt saksbehandlingen og rettsanvendelsen.
- (6) Borgarting lagmannsrett tok anken til følge og avsa kjennelse 4. juli 2025 med slik slutning:

«Advokat Sverre Lilleng oppnevnes som privat advokat med bistandsrettigheter i sak 25-035715MED-TOSL/03 for Oslo tingrett, jf. straffeprosessloven § 107 f første ledd jf. § 107 a tredje ledd.»
- (7) A har anket kjennelsen og angrepet lagmannsrettens lovanvendelse og saksbehandling. Det er i korte trekk anført at oppnevning av bistandsadvokat for en statsmakt innebærer en utvidelse av bistandsadvokatordningen som det ikke er grunnlag for. Det kan ikke oppnevnes

bistandsadvokat for arbeidsgiveren til et vitne, i hvert fall ikke der en fremmed stat er arbeidsgiver. Behov for rettslig bistand kan ivaretas av en advokat uten oppnevning. Ordningen verner ikke hensynet til fremmede staters sikkerhet. Det er uriktig lagt til grunn i kjennelsen at USA er fornærmet i saken. Lagmannsretten synes å ha lagt vekt på at oppdraget ikke påfører den norske stat utgifter, noe det ikke er anledning til. Kjennelsen bygger i tillegg på at det fremmes et sivil krav i saken, noe som er en misforståelse.

- (8) A har lagt ned prinsipal påstand om at begjæringen om oppnevning av bistandsadvokat ikke tas til følge, subsidiært at lagmannsrettens kjennelse oppheves.
- (9) *United States of America* gjør i korte trekk gjeldende at lagmannsrettens lovanvendelse er korrekt. Saken er svært alvorlig. Siktedes handlinger medfører risiko for tap av menneskeliv. USA har behov for å benytte straffeprosessuelle virkemidler for å unngå at forberedelse og gjennomføringen av straffesaken bidrar til ytterlige skade. Det er mulig det vil fremmes et sivil krav. Hensynet til fremmede staters sikkerhet kan vernes av ordningen med bistandsadvokat når oppnevning skjer etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd. Lagmannsrettens formulering om fornærmede tilsier ikke at lovanvendelsen er uriktig. Lagmannsrettens begrepsbruk utgjør ikke noen saksbehandlingsfeil, og en slik feil er uansett ikke grov.
- (10) USA har lagt ned påstand om at anken forkastes.
- (11) *Påtalemyndigheten* har vist til tidligere merknader i saken, der påtalemyndigheten ikke har innvendinger til at begjæringen etterkommes, og at sakens art og alvor kan tilsi at bistandsadvokat oppnevnes.
- (12) Under saksforberedelsen for Høyesteretts ankeutvalg ble det reist spørsmål om lagmannsretten har overskredet sin kompetanse. Spørsmålet var ikke berørt i anken. Partene fikk derfor anledning til å uttale seg særskilt om dette.
- (13) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anken er en videre anke. Utvalget kan da bare prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolkning, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd.
- (14) Det første spørsmålet er om lagmannsretten i sin avgjørelse har gått ut over kompetansebegrensningen i straffeprosessloven § 377 andre ledd.
- (15) Etter denne bestemmelsen kan en kjennelse eller beslutning «om saksbehandlingen» som etter loven skal treffes etter et skjønn over «hensiktsmessig og forsvarlig behandling», for den skjønnsmessige avveiningen bare ankes på det grunnlag at avgjørelsen er «uforsvarlig eller klart urimelig». Ankeinstansen kan uansett prøve den generelle lovtolkningen og saksbehandlingen, jf. Prop.146 L (2020–2021) side 185:

«Det beror på en tolkning av rettsgrunnlaget til den aktuelle typen avgjørelse om den er omfattet av unntaket, og det kan være nærliggende å se hen til hvordan tilsvarende tolkningsspørsmål er løst i sivilprosessen, se punkt 10.1.2 i de alminnelige motivene. Eksempler på avgjørelser som er omfattet, er rettens beslutninger om tid og sted for hovedforhandlingen, rekkefølgen av bevisføringen, oppnevning av sakkyndige eller spørsmål om det skal skje en begrensning i bevisføringen ut fra regelen om proporsjonalitet. ... Avgjørelser som beror på et rent rettsanvendelsesskjønn, for eksempel avgjørelser om bevisavskjæring i medhold av lovutkastet § 292 første ledd,

er derimot ikke et slikt hensiktsmessighets- eller forsvarlighetsskjønn som det siktes til i annet ledd. Selv om noen avgjørelser om bevisføring mv. ikke omfattes av unntaket, vil underinstansens nærhet og innsikt i saken likevel kunne tilsi at kontrollen hos overordnet domstol ikke bør være for inngående.»

- (16) Paragraf 377 andre ledd er blant annet begrunnet i at underinstansen – hvor saken behandles – normalt vil ha bedre grunnlag for å avgjøre saksstyrende spørsmål enn ankeinstansen, og at regelen reduserer risikoen for anke og opphevelse i høyere instans og dermed bidrar til mer aktiv dommerstyring, jf. Prop.146 L (2020–2021) side 91.
- (17) Straffeprosessloven § 107 a tredje ledd lyder:

«Retten kan også oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat.»
- (18) Formålet med bestemmelsen er særlig å kunne fange opp tilfeller «der det vil være særlig behov for advokat på grunn av særegne omstendigheter i saken», jf. Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) side 113.
- (19) HR-2024-292-U uttrykker at oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd er en avgjørelse omfattet av § 377 andre ledd. Avgjørelsen har ingen nærmere begrunnelse eller henvisninger til primærkildene og kan da ikke være avgjørende.
- (20) Kjernen i vurderingen etter § 107 a tredje ledd er at den som krever bistandsadvokat, har «behov» for det. Bestemmelsens vilkår legger derfor ikke opp til en vurdering av hva som vil være en hensiktsmessig og forsvarlig behandling av saken, men til en vurdering av om saken har slike særtrekk at den skaper et særskilt behov for bistandsadvokat ved utøvelsen av klientens prosessuelle rettigheter og plikter i saken, jf. Ot. prp. nr. 11 (2007–2008) side 30.
- (21) Siden straffeprosessloven § 107 a tredje ledd på denne måten inneholder et avgjørende kriterium for skjønnsutøvelsen som ikke er knyttet til hva som er hensiktsmessig og forsvarlig behandling av saken, mener ankeutvalget at det dreier seg om en type avgjørelse der § 377 andre ledd ikke begrenser lagmannsrettens kompetanse.
- (22) Lagmannsretten har derfor korrekt bygget på at dens kompetanse ikke var begrenset.
- (23) Det neste spørsmålet er om lagmannsretten har tolket straffeprosessloven § 107 a tredje ledd riktig.
- (24) Ordlyden i § 107 a tredje ledd tilsier ikke at en stat uten videre er avskåret fra å få oppnevnt bistandsadvokat. Personkretsen er ikke avgrenset. Forarbeidene presiserer likevel at § 107 a tredje ledd er ment som en «sikkerhetsventil og bør praktiseres strengt», og som en «snever unntaksregel», selv om utformingen av den er generell, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) side 30 og 113 og Rt-2008-1502 og HR-2016-2153-U.
- (25) Disse utgangspunktene har lagmannsretten korrekt vist til. Spørsmålet er derfor om den konkrete lovanvendelsen likevel viser at lagmannsretten har benyttet feil norm.
- (26) I saken her er kravet om oppnevning ikke begrunnet i bistandsbehov knyttet til de straffbare forholdene beskrevet i siktelsen. USA har verken gjort gjeldende å være fornærmet eller at landet er påført skade eller krenkelse som tilsier at bistandsadvokat bør oppnevnes.

- (27) Kravet om bistandsadvokat er derimot begrunnet i forebygging mot ny skade i den videre behandlingen av saken; konkret ved at straffesaken i seg selv kan påføre USA skade ved at sensitive opplysninger kan slippe ut. Bistandsadvokatens oppgave forstås da å være bistand med å sikre at norske statsmakter ikke påfører USA skade i rettsprosessen.
- (28) Etter ankeutvalgets syn kan denne interessen – slik den er beskrevet – ikke i seg selv utgjøre et slikt særlig forhold som kan begrunne at bistandsadvokat oppnevnes. Som påpekt av tingretten kan interessen ivaretas på andre måter uten oppnevning av bistandsadvokat.
- (29) Etter ankeutvalgets syn viser derfor lagmannsrettens konkrete lovanvendelse at retten har bygget oppnevningen på en lempeligere norm enn den som følger av straffeprosessloven § 107 a tredje ledd.
- (30) Ankeutvalget finner det her forsvarlig å treffe avgjørelse om realiteten, jf. straffeprosessloven § 385 og HR-2016-2171-A avsnitt 43. Slik utvalget ser det, er det bare ett mulig resultat ut fra en riktig lovtolkning og de faktiske forholdene lagmannsretten bygget på. Etter dette stadfestes tingrettens avgjørelse.

S L U T N I N G

Tingrettens kjennelse stadfestes.

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)

Ingvald Falch
(sign.)

Eyvin Sivertsen
(sign.)